

Frihetskriget 1918

Under 1917 då tsarernas Ryssland skakades av såväl Första världskriget som svåra interna oroligheter var Finland ett av flera områden som började sträva efter självständighet. Finland led dock av interna stridigheter som hotade att urarta i våldsamerhet vilket skedde första gången 24 september då en medlem i de borgerliga skyddskårerna (de "vita") sköts ihjäl i Helsingfors av en medlem i ett arbetargarde (de "röda"). Vid valet till den finska lantdagen i oktober 1917 fick de borgerliga majoritet (108 mandat mot socialdemokraternas 92) men utvecklingen gick ändå mot revolution (och senare inbördeskrig) av flera olika skäl: revolutionen i Sovjetunionen inspirerade de finska socialisterna (Petrograd låg nära den dåvarande finska gränsen), de 80.000 ryska trupperna agerade okontrollerat (de mördade bland annat ett antal "klassfiender") och den livsmedelsbrist som var ett resultat av kaoset i Ryssland. Det socialdemokratiska revolutionsrådet (!) avvisade en revolution men istället beslutade man sig för att genomföra en storstrejk. Under novemberstrejken ockuperade rödgardister en hel del av samhällets institutioner, däribland lantdagshuset som stängdes under vapenhot. Under strejken begicks även ett antal mord som skrämde upp de borgerliga (och delar av socialdemokratin). När strejken avblåstes 19 november började de vita skyddskårerna växa kraftigt under dess nya befälhavare, Gustaf Mannerheim. Skyddskårernas första vapenleverans från Tyskland levererades redan 31 oktober till Österbotten. 6 december förklarade Finland sig självständigt från Ryssland men detta förhindrade inte att sammanstötningarna mellan de röda och vita ökade i omfattning. 26 januari 1918 lämnade den borgerliga regeringen Helsingfors, som var dominerat av de röda, och begav sig till Vasa. Skyddskårerna förklarades vara Finlands lagliga armé vilket innebar att de röda garderna blev illegala.

28 januari tog det röda gardet med vapenmakt kontroll över Helsingfors (såväl Josef Stalin som Leo Trotskij hade en tid försökt övertala de finska socialisterna att gripa makten) och andra röda garderna tog, under ledning av generalstabsöversten Svetsjnikov, kontroll över det södra Finland. I Helsingfors bildades en folkdelegation under ledning av Kullervo Manner som skulle styra landet. Samma dag avväpnade skyddskårerna i Österbotten de ryska styrkorna i Vasa och de omkringliggande orter vilket gav de vita så väl vapen som en basområde. De vita kontrollerade snart också norra och östra Karelen samt resten av Österbotten. Fronten mellan de röda och vita gick genom mellersta Finland från Björneborg över Tammerfors till Karelska näset, där de röda kontrollerade den södra delen med de stora industrierna, huvudstaden och hälften av befolkningen. De röda garderna var numerärt överlägsna och fick stora vapenleveranser från de ryska garnisonerna (de ryska soldaterna tycks i

huvudsak ha hållit sig neutrala, även om ett par tusen deltog i striderna enligt vissa uppgifter) men de vita hade bättre militärledning och fick stor nytta av de 1.200 så kallade jägare som anslöt sig till de vita i februari, dessa hade fått militärutbildning i Tyskland för att kämpa för den finska självständigheten. Regeringen införde värnplikt 17 februari då inte tillräckligt många anmälde sig frivilliga.

De röda inledde den väpnade kampen med ett anfall mot Haapamäki, en viktigt järnvägsknutpunkt, men de vita slog tillbaka anfallet. Efter denna inledande röda offensiv kom nu initiativet att gå till de vita styrkorna under Mannerheim som kom att behålla det under resten av kriget. De vitas offensiv riktades mot Tammerfors som var ett av de rödas viktigaste fästena. Striderna kring Tammerfors var väldigt hårda och förlusterna var betydande för båda sidor innan de röda i staden kapitulerade 6 april efter en veckas belägring. De vita tog 11.000 fångar, varav en del utan vidare avrättades, medan vita fångar hos de röda sköts ned med maskingevär utanför Tammerfos, dessa incidenter kan tjäna som exempel på terrorn som båda sidorna tyvärr flitigt gjorde sig skyldiga till. (Mer om detta kan ni läsa om bland statistiken) Mannerheim var medveten om terror som hans soldater gjorde sig skyldiga till och utfärdade en dagorder 28 mars: "Vid erövrandet av Tammerfors bör strängt eftersees, att fiender, vilka giva sig, böra behandlas såsom krigsfångar, och att inga handlingar få befläcka Finlands heder", men detta hjälpte uppenbarligen inte.

Den finska regeringen (dvs den "vita") hade tidigt bett om tysk militär hjälp i självständighetskampen (svensk militär hjälp gavs också) och även om Mannerheim motsatte sig detta begärde regeringen i februari att tyska trupper skulle sändas till Finland. Den tyska Östersjödivisionen, under general Rüdiger von der Goltz, landsteg på Hangö 3 april och angrep de röda. Divisionen marscherade vidare till Helsingfors som intogs 14 april. Den röda ledningen flydde till Viborg och de röda trupperna beordrades följa efter, men dessa inringades av vita och tyska trupper (de senare hade landstigit i Lovisa) vid Lahtis. Landförbindelsen mellan Petrograd och Viborg skars av 23 april och Viborg föll till de vita styrkorna 28 april. Den röda ledningen flydde landet och de sista striderna avslutades 15 maj då Ino fästning på Karelska näset erövrades. Överbefälhavaren Mannerheim red in i Helsingfors 16 maj som segrare och kriget var över, dock skulle Mannerheim återigen få strida som överbefälhavare mot Moskvas trupper, nämligen i Finska Vinterkriget och Fortsättningskriget.